

Rozptýlená zeleň a interakční prvky

Iva Roubíková
(FŽP UJEP)
i.roubikova@centrum.cz

Co to je interakční
prvek?

Definice

- Interakční prvek je skladebná součást ÚSES, která nesplňuje minimální nebo naopak maximální prostorové parametry, nebo není napojen na souvislou síť biocenter a biokoridorů. Jeho plocha je menší než minimální výměra pro biocentra, jeho délka je větší než maximální délka biokoridoru, jeho šířka je menší než minimální šířka pro biokoridory, je přerušen na délku větší, než je přípustná pro biokoridory. (KGPÚ FS ČVUT 2010)
- Interakční prvek je krajinný segment, který na lokální úrovni zprostředkovává příznivé působení základních skladebných částí ÚSES (biocenter a biokoridorů) na okolní méně stabilní krajinu do větší vzdálenosti. Mimo to interakční prvky často umožňují trvalou existenci určitých druhů organismů, majících menší prostorové nároky (vedle řady druhů rostlin některé druhy hmyzu, drobných hlodavců, hmyzožravců, ptáků, obojživelníků atd.).(Portal ÚSES 2017)

Parametry pro interakční prvky – minum, maximum

Minimální plocha

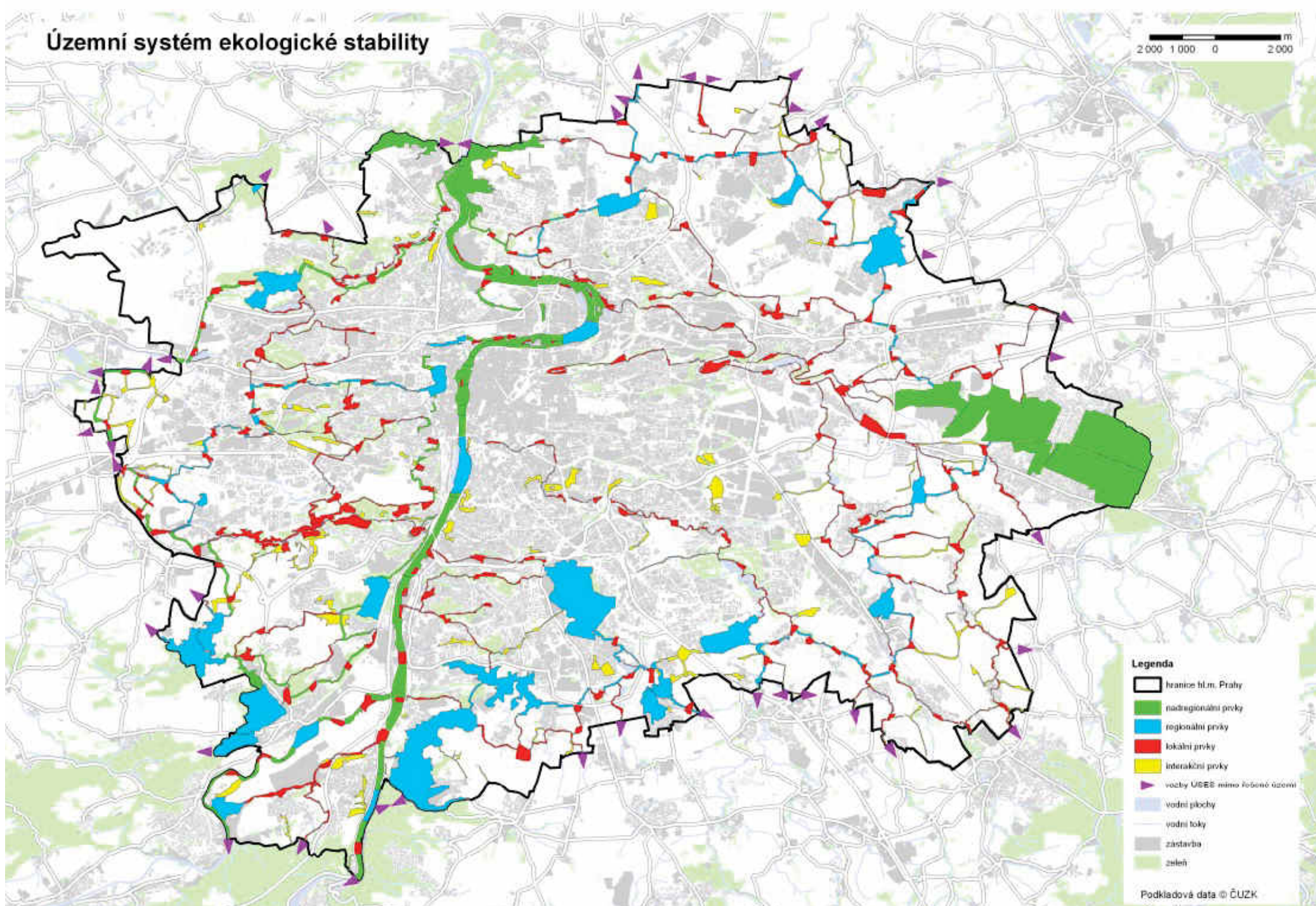
- Nejmenší parametry lokálních biocenter: lada, luční, lesní společenstva min. 3 ha a společenstva skal min. 0,5 ha

Maximální délka

- Lesní společenstva: maximální délka je 2 000 m. Možnost přerušení je max. 15 m.
- Mokřadní společenstva: maximální délka je 2 000 m. Přerušení je možné maximálně na 50 m při přerušení zpevněnou plochou, 80 m při přerušení ornou půdou, 100 m při ostatních kulturách.
- Společenstva kombinovaná: maximální délka je 2 000 m. Přerušení je možné do 50 m při přerušení zastavěnou plochou, 80 m při přerušení ornou půdou, 100 m při ostatních kulturách.
- Luční společenstva: maximální délka je 1 500 m. Přerušení je možné i 1 500 m.

Územní systém ekologické stability

2 000 1 000 0 2 000 m

Mimální šířky biokoridorů

Lesní společenstva: minimální šířka je 15 m.

Společenstva mokřadů: minimální šířka je 20 m.

Luční společenstva: minimální šířka je 20 m.

Společenstva stepních lad: minimální šířka je 10 m.

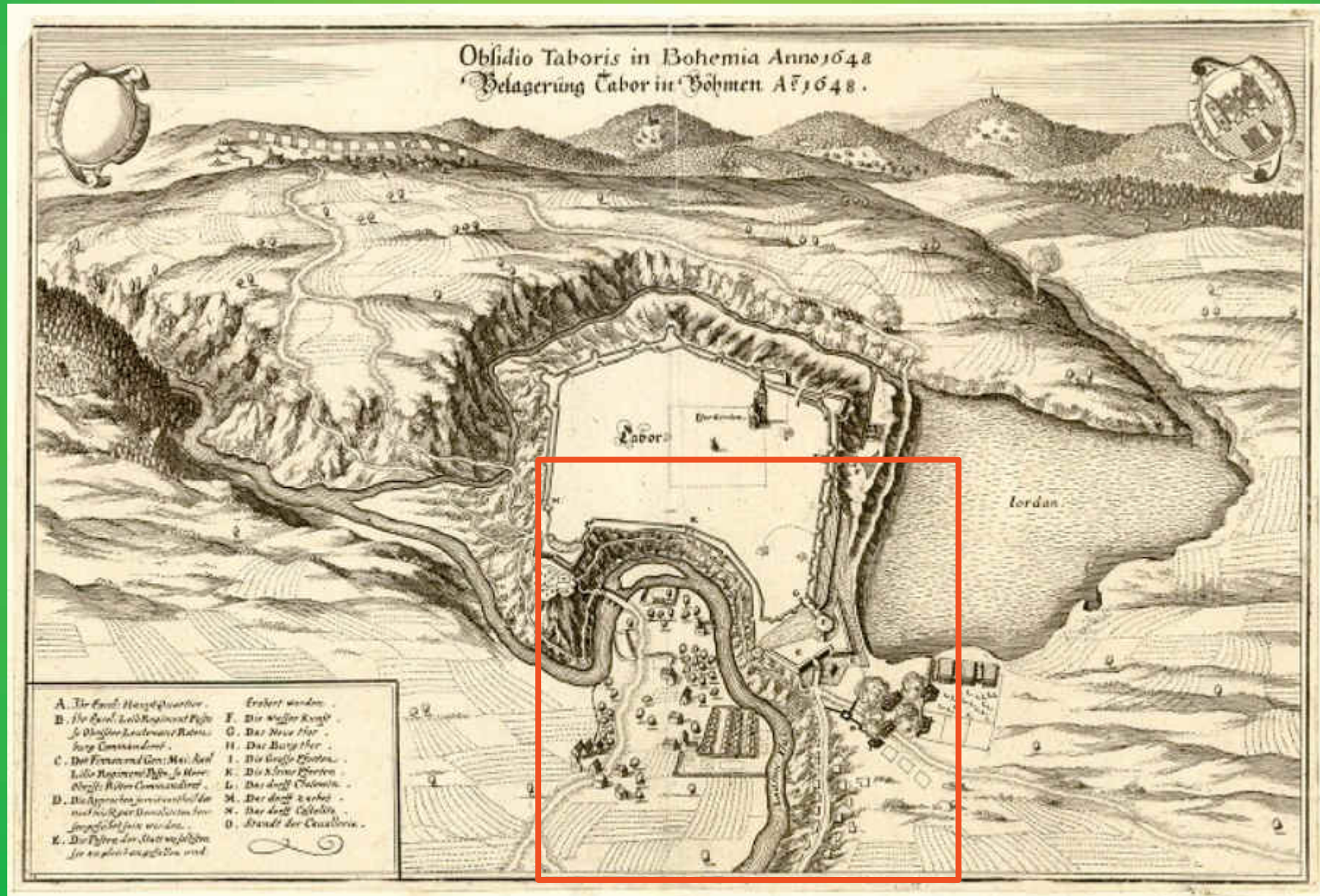
Trochu historie

Meze a remízky, agrární valy

- Neolit-mladší doba kamenná-ve střední Evropě asi 5300 až 4300 p. n. l. Přílohový systém tedy nejen poprvé umožňoval usazení - to vedlo ke vzniku pevných hospodářských obvodů – plužin
- Ve středověku Od 12 století v rámci intenzivní zemědělské činnosti se začaly vyměřovat plužiny a pozemky dělit pole, zahrady, trvalé louky i pastviny pro domácí zvířata
- Záhumenické části parcel sloužily k zahradničení a sadaření.
- Využity byla většina pozemků v blízkosti sídel prudší svahy, hrany údolí a suché kopce byly také využívány pro sady a vinice.
- Na okrajích plužin a v terénních nerovnostech se nacházely menší lesní plochy
- Remízky, meze a agrární valy vznikaly v bezprostřední návaznosti na zemědělskou činnost člověka a mezi jednotlivými hony, na polních kazech a mezi neostrými hranicemi
- V okolí obcí se nacházely pláně na nichž se nehospodařilo
- Pro úplnost je nutné dodat, že agrární valy vznikaly v horách
- (Lokoč a Lokočová 2010)

Obsidio Taboris in Bohemia Anno 1648

Autor: Merian, Matthaeus, 1593-1650

Czaslaw

Autor: Merian, Matthaeus, 1593-1650

Provincia Czaslaviensis
Autor: Erber, Bernardinus, 1718-1773

Aleje a stromořadí

- kapitola sama pro sebe (Švédová 2013)

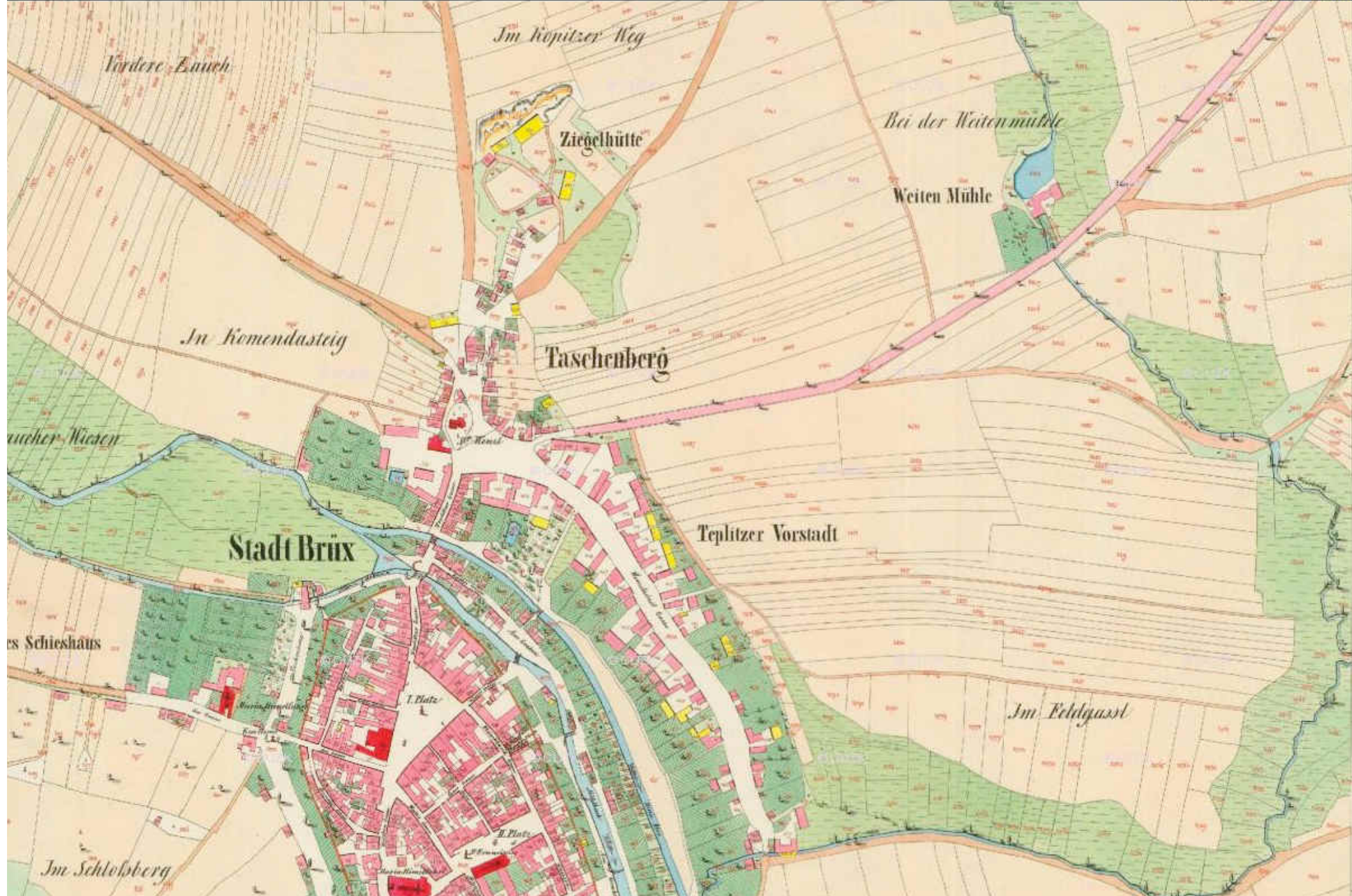
- Odstraňování alejí a stromořadí roku 1361 bylo v Čechách nařízeno všem vrchnostem vyklesat křoviny a stromy po obou stranách zemských stezek na vzdálenost jednoho až půldruhého provazce (lesní provazec = 32 m).
- V 17. století : „jak dalece by ranou z pistole dosáhnouti, aneb vůz ze šesti koňmi volně obrátiti se mohl“. Tyto příkazy a nařízení byly namířeny proti pobertům a lapkům, kteří okrádali cestující.

Povinnost vysazovat stromy byla tedy v průběhu staletí zakotvená v nepřehledné řadě předpisů.

- Za doby Karla IV. byla výsadba spíše výjimkou než pravidlem vysazovat stromy
- Za vlády Karla VI. (18. století) nastává s výstavbou císařských silnic výsadba stromů, nařízení panovníka z r. 1740, podle něj byly vrchnosti výsadby stromů svěřeny do péče

Tereziánský patent

- Marie Terezie s dalším budováním silniční sítě roku 1752 stanovila povinnost vysazovat stromy u všech nových silnic, a na druhou stranu povinnost stromy kácet pro dřevo a bezpečnost cest
- Pole jsou v 17. a 18. století scelována a zabírají velké plochy. Vzniká tak krajina s plochami polí, osázenými monokulturními plodinami. (Sádlo a kol., 2005)
- Spojení mezi jednotlivými strukturami v krajině tvořily aleje, nejčastěji z lip či jírovců. (Wolf a kol., 1976)
- Konkurenčním zákonem z r. 1864 byl y veškeré silnice rozděleny na silnice státní (erární) a silnice ostatní veřejné, které se členily na zemské, okresní a obecné. Státní silnice budoval a udržoval stát, výstavba a péče o ostatní silnice byla předána jednotlivým zemím, okresům a obcím

http://archivnimapy.cuzk.cz/skici/skici/ZAT/ZAT014018420/ZAT014018420_index.html

Radnice.

Celkový pohled.

Z FRENŠTÁTU

pod Radhoštěm.

POZDRAV

Aleje, stromořadí

- Důležitým mezníkem ve vývoji silnic byl vynález automobilu roku 1886, první světová válka, počínající elektrifikace země
- Hromadné kácení stromů v okolí zemědělských pozemků měla na „svědomí“ také pozemková reforma první republiky.
- Ministerstvo veřejných prací z roku 1924 vydalo nařízení k výsadbě stromořadí pro bezpečnost cest. „Stromořadí při veřejných silnicích..jest důležitým orientačním prostředkem ..za doby noční, při vánicích sněhových, při záplavách ...chrání povozy a chodce na vysokých hrázích podél rybníků, potoků, řek a roklí před sjetím, respektive před pádem...“
- Zákonem č. 116/1927 Sb. byl zřízen státní silniční fond pro financování úpravy silnic, ale pro výsadby ovocných stromů a obnovení stromořadí po tuhé zimě 1928/1929, kdy zmrzly stovky kilometrů ovocných stromů (významného zdroje ovoce)

X

- PK č. 27/1984 se objevuje se termín „pevná překážka“

Rozdrav
Milčina

Milčin.

Kora Kalvarie.

Učen. Barm. Josef Václavský

Káňlákem Janz Friderichu vřídíle.

Kolektivizace a meliorace

- Pozemky byly po roce 1960 spojovány do stále větších výměr
- Meze, louky a pastviny byly zorávány, rušeny byly sítě cest i vodotečí, následovaly i velkoplošné meliorační zásahy

http://ekolist.cz/velkeobrazky/zemedelstvi/meze_obristvi_z.jpg

Proč pohled do minulosti?

=

inspirace, možnost obnovy

- <http://gis.mesto-most.cz/mostdominulosti/index.html>

Trochu současnosti

Funkční typy zeleně ve městě

- hřbitovy
- nábřeží
- ostatní plochy
- parky
- zeleň rekreační
- stabilizační vegetace svah
- clony
- parkové upravené plochy
- zeleň obytných soubor
- zeleň občanské vybavenosti
- zeleň dopravních staveb
- zeleň kulturních a školských zařízení
- zeleň sportovišť
- zeleň vodotečí
- zeleň zdravotnických zařízení
- stromořadí

Funkční typy zeleně v krajině

- mokřad, prameniště
- vyvinutá niva, litorál, luh
- květnaté louky
- lesní klimaxová společenstva
- zeleň krajinná s rekreační funkcí
- vegetace pohledově exponovaných vodotečí a vodních nádrží
- historické krajinné stopy
- plochy pohledových horizontů
- vegetační prvky svahů
- vegetace plošin, nížin a sníženin
- zařízené porosty
- extenzivní staré sady
- vegetace travnatou-bylinných lad
- udrbání lada
- stromořadí

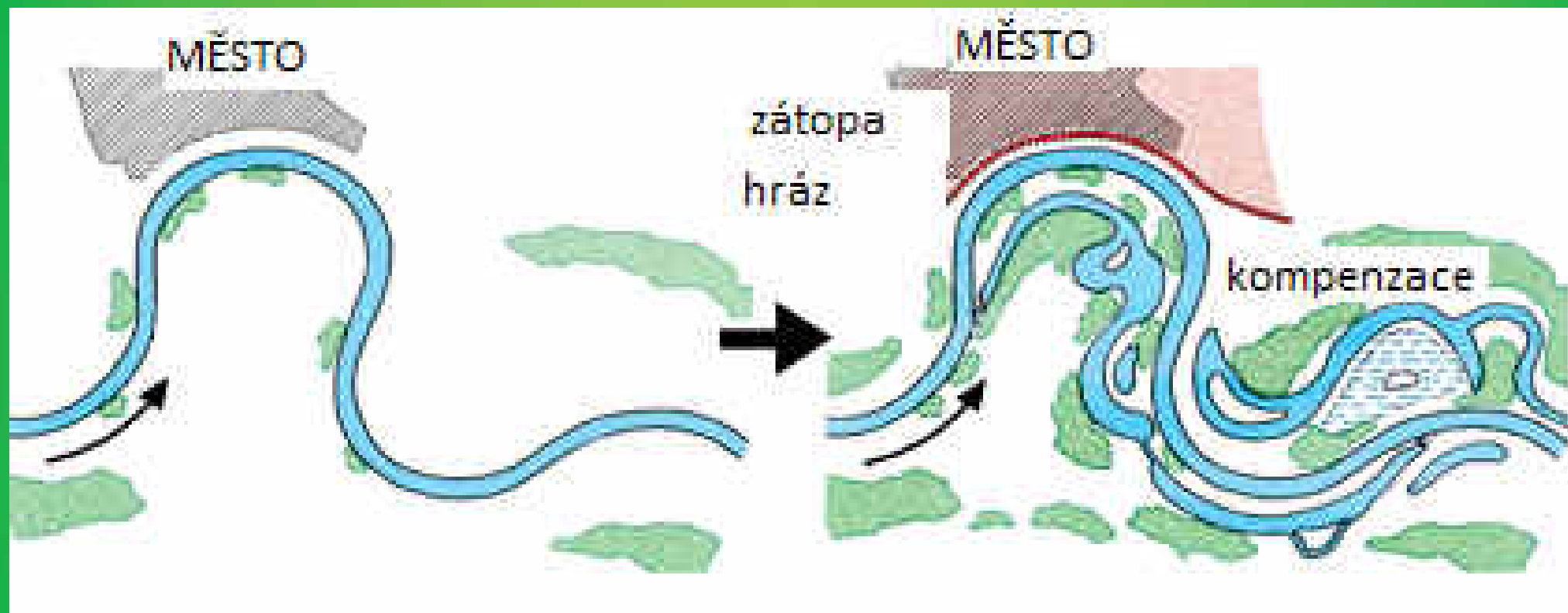

Protipovodňová opatření

www.koaliceproreky.cz

- Doprovodná zeleň podél vodotečí

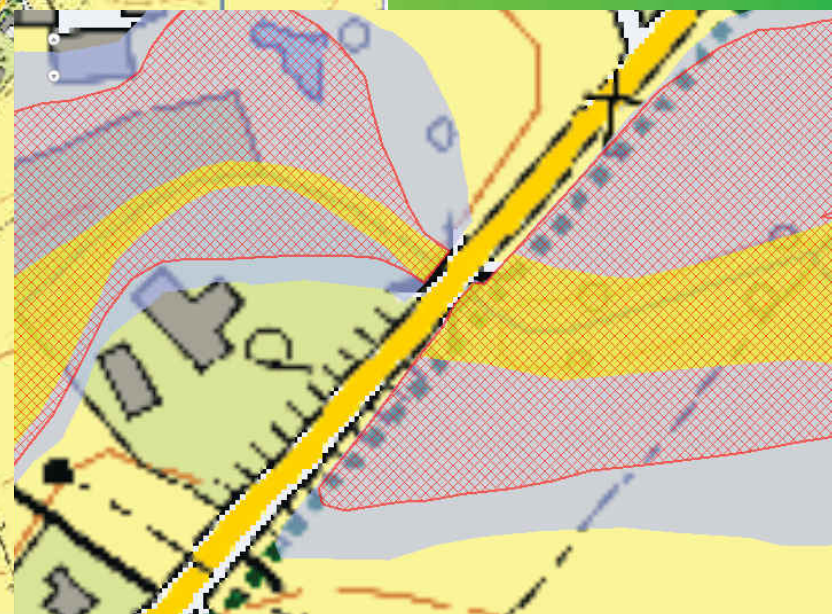
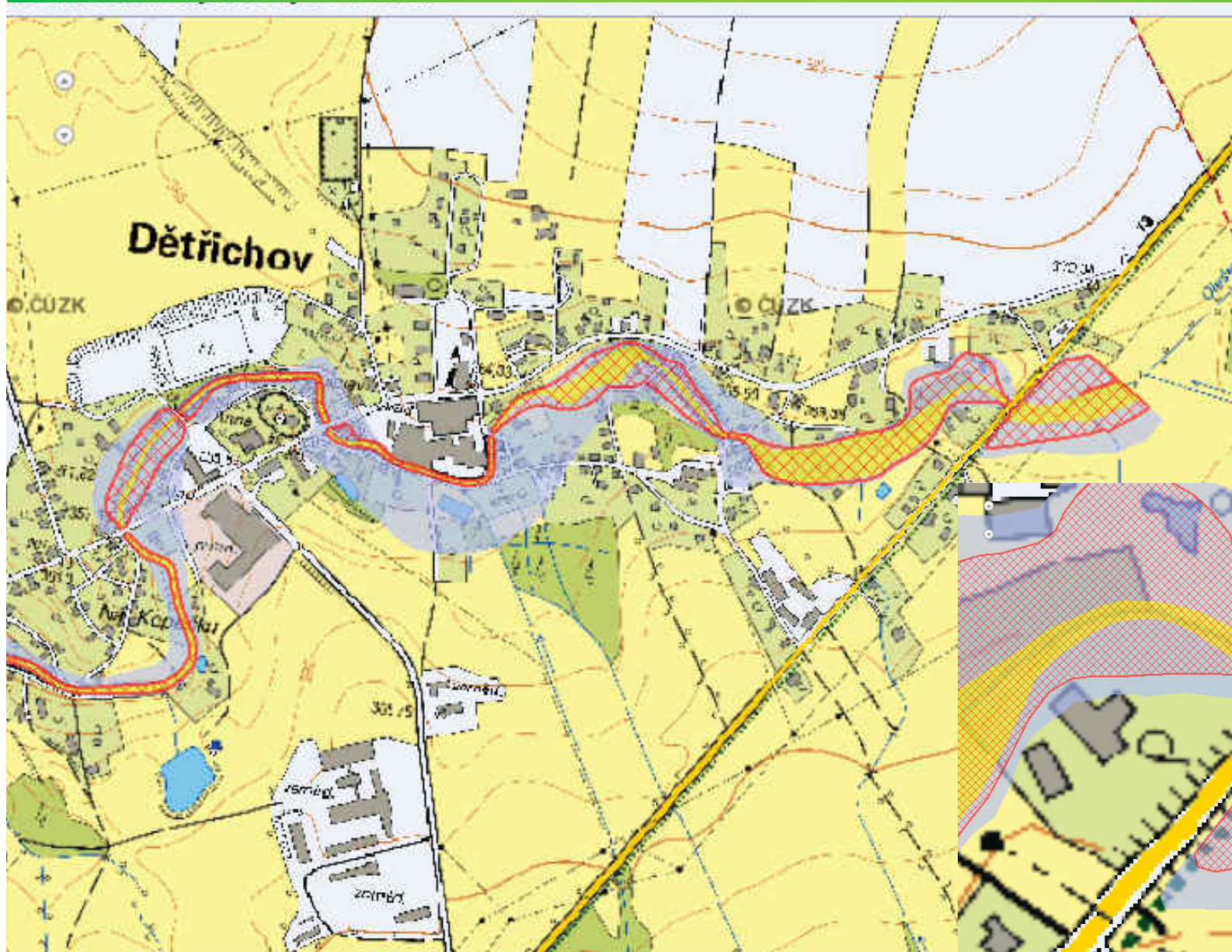

Cesty jsou neodmyslitelně spjaty s
alejemi a spojují místa našich
životů: obživu, obydlí a božstvo
(Velička, 2010).

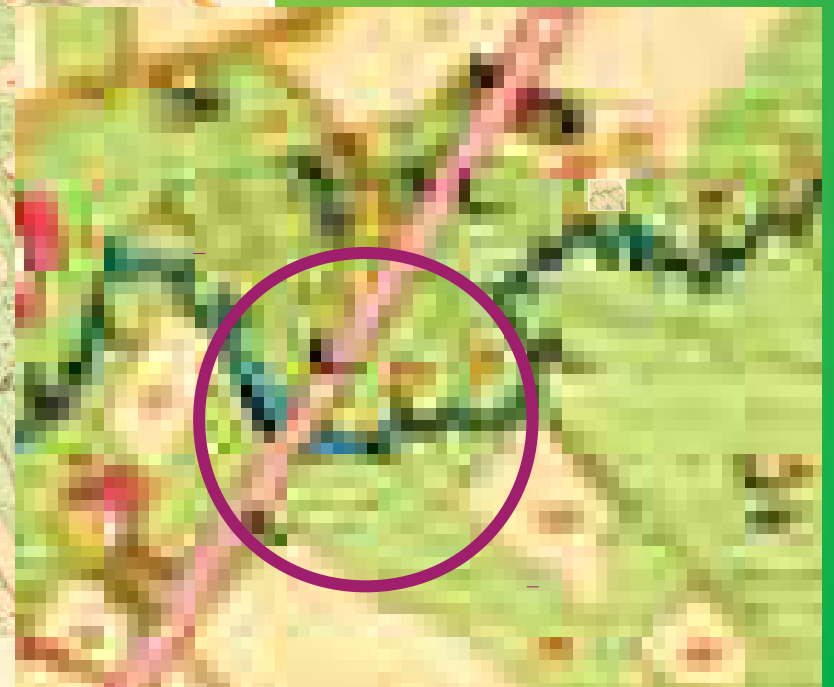

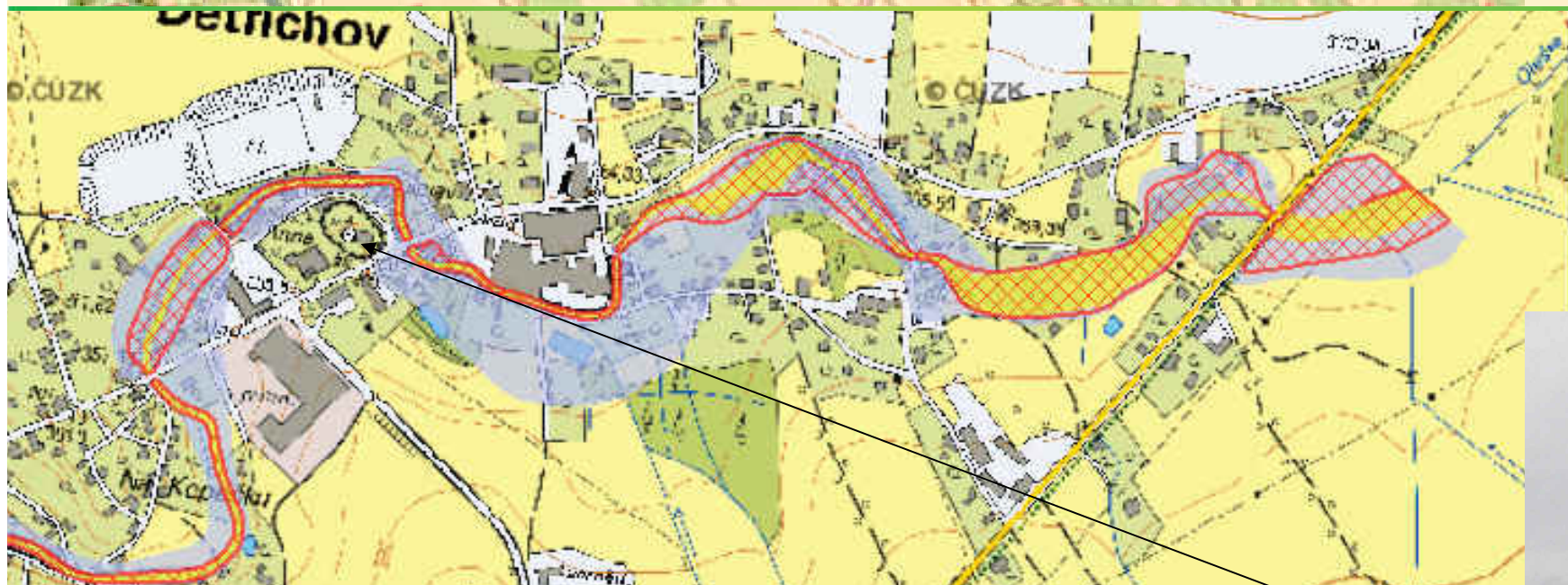
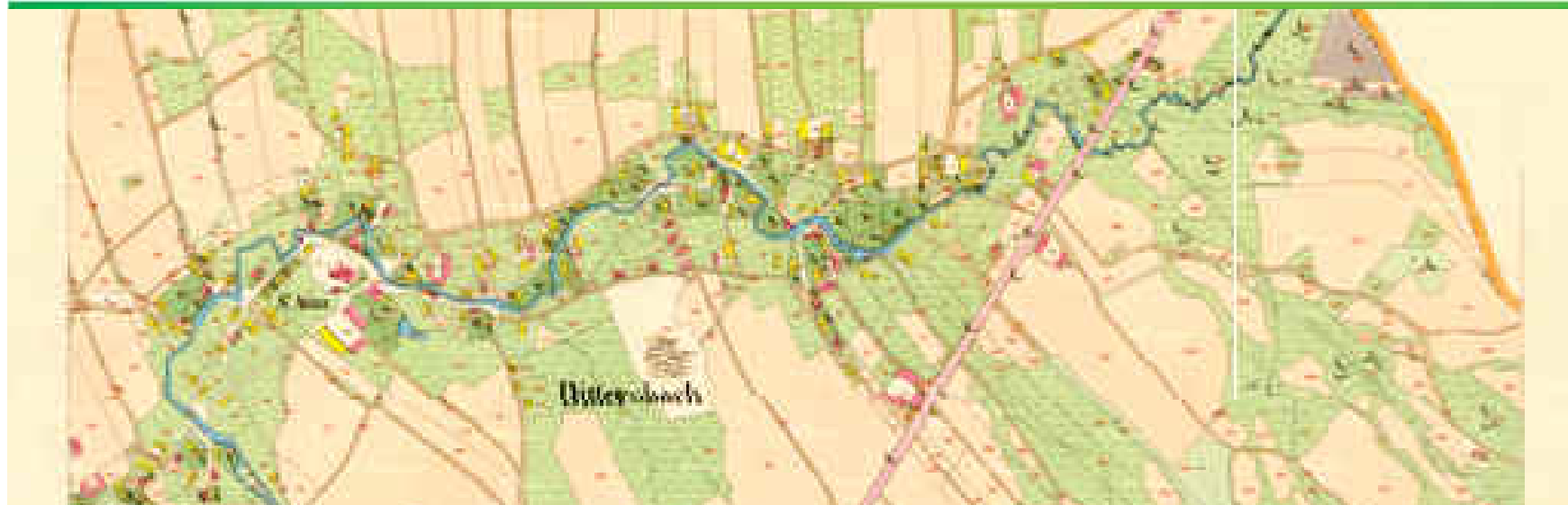
Příklad k zamyšlení Dětrichov – 3.8.2010

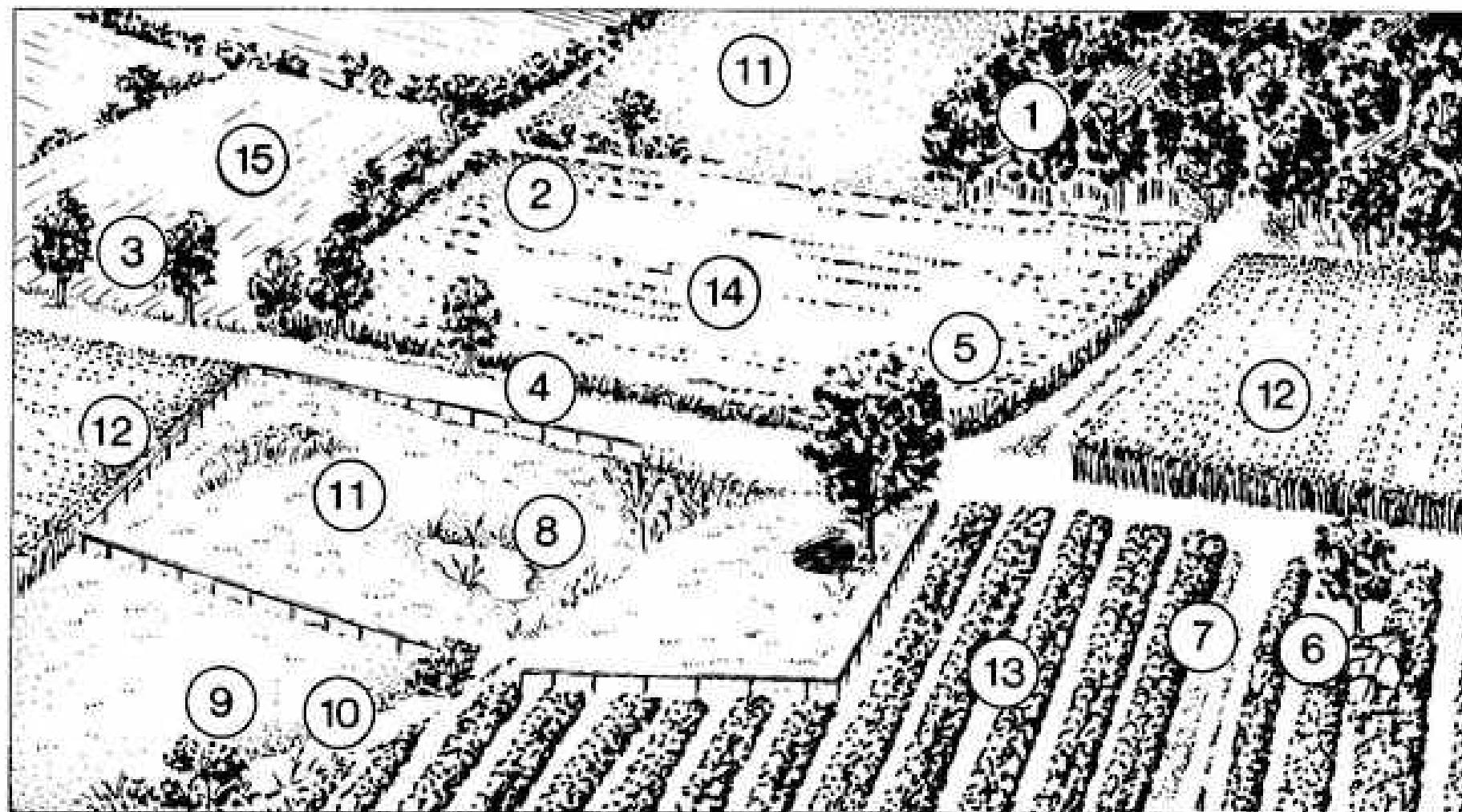

IV

Strukturní prvky zemědělské krajiny

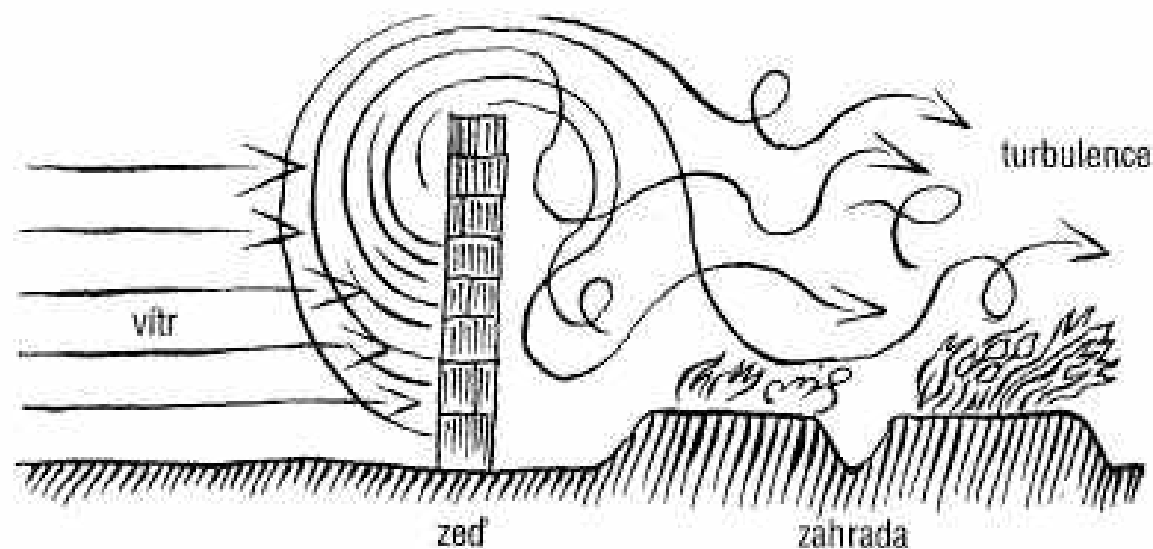
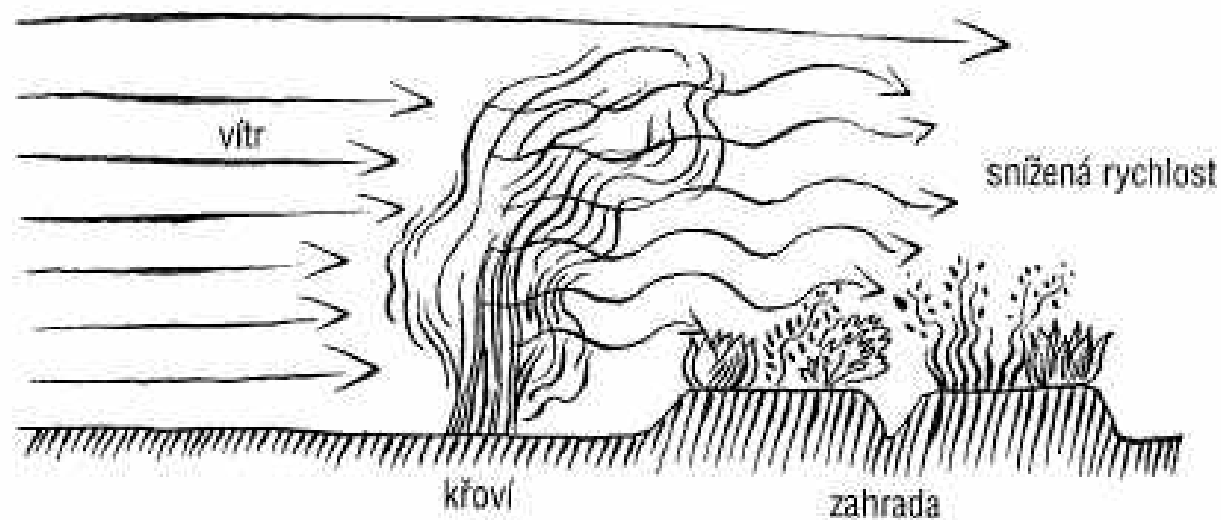

1 = les	4 = násep	7 = kraj cesty	10 = potok	13 = pole
2 = živý plot	5 = solitéra	8 = mokřad	11 = pastvina	14 = pole
3 = alej	6 = kupa kamení	9 = křovina	12 = pole	15 = pole

Protierozní opatření

OPTIMALIZACE FUNKCE VĚTROLAMŮ
V ZEMĚDĚLSKÉ KRAJINĚ

Vybrané metodiky a podklady vymezování ÚSES

<http://www.uses.cz/1.4-metodika>

- Návod na navrhování územních systémů ekologické stability krajiny (1988) - Agroprojekt, Jiří Löw
- Územní systémy ekologické stability – zvláštní vydání časopisu Veronica (1993) - Antonín Buček a Jan Lacina
- Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability (1995)-Jiří Löw a kol.
- Návod na užívání ÚTP regionálních a nadregionálních ÚSES ČR (1997)- Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo životního prostředí
- Metodika zapracování ÚSES do územních plánů obcí (1998)-Ministerstvo pro místní rozvoj a Ústav územního rozvoje
- Návod na užívání ÚTP regionálních a nadregionálních ÚSES ČR (1998)-Ludmila Bínová a kol.
- Biogeografické členění České republiky II. (2005)-Martin Culek a kol.
- Upravená rukověť projektanta územních systémů ekologické stability (2005)
- Maděra a Zimová (sestaveno aktualizací původní rukověti a doplněno o přílohy)
- Metodický návod k provádění pozemkových úprav (2009)-Agroprojekt PSO

<http://geoportal.vumop.cz/>

Souhrnné mapy VÚMOP

Mapy vlastností zemědělské půdy, ohrožení vodní a větrnou erozí, ochranných opatření, evidence erozních událostí.

Limity využití půdy

Nástroj sloužící k ochraně nej kvalitnější zemědělské půdy.

Protierozní kalkulačka

Výpočet erozní ohroženosti půdy a tvorba návrhu jejího omezení.

eKatalog BPEJ

Základní informace a půdní charakteristiky pomocí kódu BPEJ.

WAKPP

Webový archiv Kompletního průzkumu půd obsahuje záznamy z prvního moderního průzkumu půd na území bývalé ČSSR.

KPP

Mapová část WAKPP zobrazuje kolem 400 000 sond na území ČR.

Monitoring eroze

Hlášení evidence a vyhodnocování erozních událostí.

Statistická ročenka

Statistiky a mapy o zemědělské půdě a ohroženích půdy.

IS melioračních staveb

Přehled zaznamenaných melioračních opatření v ČR.

SOWAC v roce 2010
průzkumu půdy

Publikace

Obec 21. století

KOMPLEXNÍ POZEMKOVÉ ÚPRAVY: Jak věnovat náležitou péči krajině?

V nejnovějším článku seriálu Obec 21. století blíže probereme téma komplexních pozemkových úprav. Podíváme se, jaké možnosti nám skýtá územní plánování a také co vše můžeme aplikovat do Územního systému ekologické stability, jako základního principu trvalé udržitelnosti krajiny.

DŘEVINY A BYLINY VHODNÉ PRO VENKOVSKÁ SÍDLA NA ÚZEMÍ **SPOLEČENSTVÍ OBCÍ ČERTOVO BŘEMENO**

Adam Baroš, Jiří Velebil, Roman Businský, Lenka Stroblová, Tereza Hrubá, Markéta Šantrůčko
Stanislav Boček, Libor Dokoupil, Zdeněk Kučera, Martina Hupková

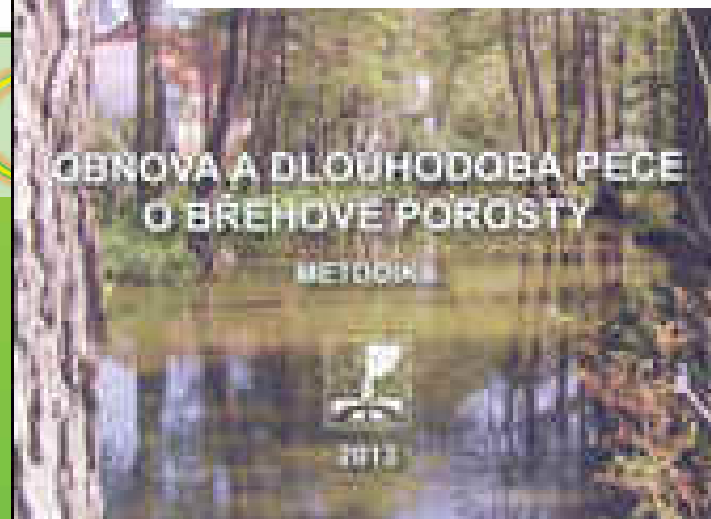
KOORDINACE ÚZEMNÍCH PLÁNŮ A POZEMKOVÝCH ÚPRAV

2. aktualizované vydání

Rozvoj ve všech oblastech

www.mmr.cz

...ní uspořádání vlastnických
a hospodaření na nich.
rámci pozemkových úprav
i cesty, vodohospodářská,

Černý K. Obnova a dlouhodobá péče o břehové porosty v povodí Vltavy: certifikovaná metodika. Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2013. ISBN 978-80-85116-99-1

Baroš A. Dřeviny a byliny vhodné pro venkovská sídla na území Společenství obcí Čertovo břemeno: [certifikovaná metodika VÚKOZ]. [Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví], 2014. ISBN 978-80-85116-97-7. Dostupné také z: <http://www.venkovskazelen.cz>.

Doubrava D., Martének J.: Vymezení úses v návrzích komplexních pozemkových úprav, co konkrétně to znamená? Dostupné z http://www.uses.cz/data/sbornik15/Doubrava_Martenek.pdf

Kovář P.: Metodika optimalizace rekultivačních a sanačních postupů pro těžbou devastované krajinné celky s důrazem na ochranu vod a ekologickou stabilitu, prosinec 2011, dostupné z <https://www.fzp.czu.cz/dl/42062?lang=cs>

SOJKOVÁ, E., BULÍŘ, P. & ŠÍŘINA, P. (2015): Zásady ochrany a obnovy zeleně městských památkových zón. Certifikovaná metodika. NAKI DF11P01OVV035. Certifikace 20.11. 2015 MK (č.j. MK- 70338/2015 OVV)

NOVOTNÝ, Ivan, Martin MISTR, Vladimír PAPAJ, et al. Příručka ochrany proti vodní erozi. 2.přepracované vydání. Praha: Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, 2014. ISBN 978-80-87361-33-7.

Mze: Koordinace územních plánů a pozemkových úprav, dostupné z http://portal.mze.cz/public/web/file/81162/KoordinaceUP_310510.pdf

Mžp: Obnova a péče o krajinné prvky, dostupné z www.dotace.nature.cz/galerie-oparteni/?arrangementId=28&pictureId=515

Použitá literatura

- ŠVÉDOVÁ, D.: Strom jako doprovod pozemních komunikací, <http://komunalweb.cz/strom-jako-doprovod-pozemnich-komunikaci/>11. 2. 2013

LÖW, J.: Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability :metodika pro zpracování dokumentace. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1995. 122 s. ISBN 80-85765-55-1.

- LOKOČ, R. a LOKOČOVÁ, M.: Vývoj krajiny v České republice. 1. vyd. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2010 85 s ISBN 9788090480735.
- SÁDLO, J., a kol.: Krajina a revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí. 1. vyd., Praha: Malá Skála, 2005, 247 s. ISBN 8086776026
- Wolf, R., a kol.: Naše obory. 1. vyd., Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1976. 253 s.
- VELIČKA, P. Jak jsme k alejím přišli a jak o ně dnes přicházíme: Nejen historické souvislosti vzniku a zániku alejí v našich zemích. In ESTERKA, Jakub. Zachování alejí jako typického prvku naší krajiny: sborník referátů. Praha: Arnika, 2010. 95s.

Další odkazy

- <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/kontroly-podminenosti-cross-compliance/dobry-zemedelsky-a-environmentalni-stav/?fullArticle=1>
- <http://www.agronavigator.cz/default.asp?ch=1&typ=1&val=119127&ids=137>
- <http://geoportal.vumop.cz/>
- http://www.agris.cz/lesnictvi/lesy-cr-chteji-na-jizni-morave-obnovit-az-300-hektaru-vetrolamu?id_a=191497
- is.mendelu.cz/zp/portal_zp.pl?prehled=vyhledavani;podrobnosti=55212;...prace